

POSTANOWIENIE

Dnia 17 maja 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Bączyk (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Prokuratora Okręgowego w R.

przy uczestnictwie M. S.

o ubezwłasnowolnienie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 17 maja 2013 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 11 października 2012 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 14 marca 2012 r., Sąd Okręgowy w R. uwzględniając wniosek Prokuratora Okręgowego w R. ubezwłasnowolnił całkowicie z powodu choroby psychicznej M. S., urodzonego w dniu [...] zamieszkałego w miejscowości R. Sąd ustalił, że uczestnik postępowania jest bezdzietnym kawalerem mieszkającym w murowanym budynku mieszkalnym położonym obok drewnianego domu zajmowanego przez jego matkę I. S. oraz brata R. S. Nie pracuje zarobkowo, nie jest zarejestrowany w Powiatowym Urzędzie Pracy, pozostaje na utrzymaniu matki i brata, korzysta z pomocy ojca. W domach zajmowanych przez uczestnika oraz matkę i brata panuje nieporządek. Uczestnik chodzi w brudnych ubraniach i nie przywiązuje wagi do wyglądu zewnętrznego, spożywa alkohol. Z M. S. można nawiązać kontakt słowny, ma wykształcenie podstawowe, zna wartość pieniądza, potrafi ugotować, wyprać, zrobić zakupy. Jest osobą chorą psychicznie na schizofrenię paranoidalną na podłożu obniżenia intelektu do poziomu pogranicza inteligencji niższej niż przeciętna i upośledzenia umysłowego w stopniu lekkim wraz z zaniedbaniem środowiskowym. Był w przeszłości leczony psychiatrycznie - w 1992 roku przebywał w szpitalu psychiatrycznym w J., a od 2005 roku jest zarejestrowany w Poradni Zdrowia Psychicznego. W ocenie Sądu pierwszej instancji uczestnik nie jest zdolny z uwagi na swój stan psychiczny do samodzielnego zaspokajania potrzeb życiowych ani dbania o własne interesy, wymaga całodobowej opieki osób trzecich, co uzasadnia jego całkowite ubezwłasnowolnienie na podstawie art. 13 § 1 k.c.

Powyższe postanowienie zaskarżył osobiście sporządzoną apelacją uczestnik M. S. zarzucając, że jest osobą zdrową i zaradną życiowo w związku z czym nie zachodzi podstawa do pozbawienia go przysługujących mu praw obywatelskich przez orzeczenie ubezwłasnowolnienia całkowitego. W konkluzji apelacji domagał się zmiany zaskarżonego postanowienia i oddalenia wniosku o ubezwłasnowolnienie całkowite. Kurator ustanowiony dla uczestnika na czas postępowania o ubezwłasnowolnienie popierał apelację uczestnika. Prokurator wnosił o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 11 października 2012 roku oddalił apelację M. S., dzieląc ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i wywiedzione z nich oceny prawne oraz uznając, że wbrew stanowisku uczestnika w sprawie zaistniały przewidziane w art. 13 § 1 k.c. przesłanki do jego całkowitego ubezwłasnowolnienia.

W skardze kasacyjnej uczestnik M. S. zarzucił naruszenie prawa materialnego, to jest art. 13 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że ustalony przez Sąd Apelacyjny stan faktyczny w zakresie zdrowia psychicznego uczestnika postępowania wypełnia przesłankę materialną ubezwłasnowolnienia całkowitego w postaci niemożności kierowania przez uczestnika jego postępowaniem. Formułując powyższy zarzut, skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 11 października 2012 r. oraz poprzedzającego go postanowienia Sądu Okręgowego w R. z dnia 14 marca 2012 r. i orzeczenia co do istoty sprawy przez oddalenie wniosku w całości. Alternatywnie wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna uczestnika postępowania zasługuje na uwzględnienie. Stosownie do art. 13 § 1 k.c., osoba, która ukończyła lat trzynaście, może być ubezwłasnowolniona całkowicie, jeżeli wskutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie kierować swym postępowaniem. W doktrynie i orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że istnienie choroby psychicznej lub innej wskazanej w tym przepisie przyczyny nie jest przesłanką wystarczającą do orzeczenia ubezwłasnowolnienia całkowitego. Musi jej jeszcze towarzyszyć powiązana przyczynowo z tymi przyczynami niemożność kierowania swoim, szeroko rozumianym, postępowaniem przez osobę fizyczną, której wniosek dotyczy. Przez pojęcie „niemożność” rozumieć należy brak świadomego kontaktu z otoczeniem oraz brak możliwości intelektualnej oceny swojej sytuacji, swojego zachowania i wywołanych nim następstw.

Podzielić należy sformułowany w skardze kasacyjnej zarzut, że Sąd Apelacyjny naruszył wskazany art. 13 § 1 k.c. przez aprobatę ubezwłasnowolnienia całkowitego M. S., orzeczonego przez Sąd pierwszej instancji w stanie faktycznym niedającym podstaw do przyjęcia, że zachodzi zasadnicza przesłanka tej postaci ubezwłasnowolnienia, jaką jest uwarunkowana przyczynami wymienionymi w tym przepisie niemożność kierowania przez uczestnika jego postępowaniem. Z ustaleń faktycznych, poczynionych przez Sąd Okręgowy i zaakceptowanych przez Sąd drugiej instancji wynika, że uczestnik jest wprawdzie chory psychicznie, był dwadzieścia lat temu hospitalizowany w szpitalu psychiatrycznym, ale można z nim nawiązać kontakt logiczny i słowny, zna wartość pieniądza, jest zorientowany co do swojej osoby, czasu i miejsca zdarzeń, jest zdolny do czynności samoobsługowych, umie pracować, gotować i robić zakupy (por. k. 27 akt sprawy).

Uczestnik orientował się co do przedmiotu niniejszego postępowania, złożył samodzielnie apelację od postanowienia Sądu pierwszej instancji, wskazując w niej rzeczowe, a nie irracjonalne, oderwane od rzeczywistości, argumenty przemawiające, w ocenie skarżącego, przeciwko ubezwłasnowolnieniu całkowitemu (por. k. 36 akt sprawy). Okoliczność, że uczestnik jest osobą ubogą, niewykształconą, niepracującą, spożywającą alkohol i zaniedbaną higienicznie i środowiskowo, wskazuje na to, że wymaga on ewentualnie pomocy w prowadzeniu własnych spraw życiowych. Nie są to natomiast okoliczności uzasadniające najbardziej drastyczną formę ingerencji w sferę dóbr osobistych człowieka i jego praw, jakim jest orzeczenie ubezwłasnowolnienia całkowitego, które może nastąpić wyłącznie w interesie osoby, której wniosek dotyczy. Z ustaleń faktycznych nie wynika, aby uczestnik naruszał obowiązujący porządek prawny, stwarzał swoim postępowaniem uwarunkowanym chorobą psychiczną zagrożenie dla siebie lub otoczenia, a więc by nie był z uwagi na schorzenie psychiczne zdolny do kontrolowania własnego zachowania.

W tym stanie rzeczy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.